POETICKÉ BESEDY.

(REDAKTOR: JAN NERUDA.)

ČÍSLO X.

ZPĚVY KNÍŽECÍ.

BÁSNĚ

FRANTIŠKA KVAPILA.

ŘADA PRVNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL: ED. VALEČKA.
1883.

ZPĚVY KNÍŽECÍ.

BÁSNĚ

FRANTIŠKA KVAPILA.

ŘADA PRVNÍ.

(POETICKÝCH BESED ČÍSLO X.)

V PRAZE.

KNIHKUPECTVÍ: DR. ED. GRÉGR & ED. VALEČKA.

1883.

1880—1883.

Tiskem dra Ed. Grégra v Praze.

MÉ TMAVÉ RŮŽI.

Kníže Oleg.

Nerozbíhá se to po stepi vlk šedý,
neletí to k slunci orel na výzvědy,
leč syn Svatoslava, kníže Oleg, znovu
s družinou se vrací z boje k Černigovu.
Na brunátném oři v zlatém cválá třmenu,
hrdým zrakem pýcha blýskla do plamenů —
jako černé mračno, které zhoubu chová,
obrátil se, v tato zahovořil slova:

„Od pramene Donu k Sinému až moři
města, vsi i hrady síle mé se koří.
Murom, Kyjev zlatý, ruská země celá
pod mým krokem v bázni třásla se i chvěla!
Izjaslava v hrob již srazila má ruka,
dnes jsem pobil Plavce, vyhnal Svatopluka —
ale vše ta sláva, chlouba marná slovy —
není milejší mi nad meč ocelový.

Věrný meč můj v pravdě nejlepším je druhem,
často vychvátil mne vrahu v boji tuhém,
často pomoh' k slávě, hlavy rube, stíná,
za nic nedal bych ho — za číši leč vína.
Žlutavého vína za číši jen plnou —
když se v pěnách perlí, kypí zlatou vlnou,
tu hned celé srdce směje se a plane
jako před milencem děvče rozkochané.
Ale nechť si číše víří, prýská, jásá,
milejší mi přec má žena zlatovlasá,
moje holubice, když se ke mně shýbá,
rukou objímá mne, v černé oči líbá!
Krásnější kdo uzřel, rcete, v světě celém?"

Bojarové všichni kývli vážným čelem:
„Nikdo v světě celém, není o to sporu!"

A zas kníže Oleg dál dí v rozhovoru:
„Orša bojarin měl čtyry dvory bílé
a sám ze všech prvním junákem byl v síle.
Ve třech bílých dvorech tři on růže choval,
ve čtvrtém si hověl, dumal, podřimoval,
a tak nenadále k družině řek' jednou:
„Škoda květů zvadlých, tváří, které zblednou,
hanba ruské zemi, že v ní není muže!
Za kamennou hradbou zlaté vadnou růže,

ale běda! kam jen step se táhne, zírá,
nikde v dalném světě reka, bohatýra,
jenž by zápasit chtěl o ně bojem se mnou!“
A zas klesl v snění, v dumu těžkou, temnou.

Ale z družiny tři mládci vyskočili:
„Oršo, slávo ruská, s námi měř své síly!“

První Dobryňa byl — saň on zmohl rázem,
Orša první ranou srazil ho však na zem.

Druhý Popovič byl Aleš, zmije chytrá:
marný úskok — prchl, nevyčkal ni jitra.

Zbyl jsem naposledy. — Smál se Orša, pravil:
„Hoj, tím bojem věru jsem se neunavil,
junáků bych takých ubil za den tři sta!“
A hned těžký mlat svůj po mně vrhl s místa.
Jako skrze mraky blesk se mihne ranou,
zahřměl mlat i vpaď — leč já se uhnul stranou,
na hlavu jsem v ráz mu palici svou hodil.
Orša zavrávoral — ač se krví brodil,
vzchopil se však přece, chyť mne silnou paží,
a jak zimní bouře když se s bouří sráží,
po ruské tak zemi naše půtka hřměla.
Dvanáct dní a nocí tekl pot nám s čela,

dvanáct dní a nocí bojováno z tuha.
Nemoh' ten ni onen schvátit, zmoci druha.
a jen země těžce oddychala v pláči,
a jen nebe prachem černá se a mračí.
Když pak třináctý den nad hory se bělí,
Orša děl: „Nuž dosti, jsi ty junák celý!
Otevru ti všecky bílé dvory svoje,
dám ti zlaté růže, zanechme již boje!“

Nebyly to růže, byly to tři dcery:
první jako hvězda, když plá v soumrak šerý,
druhá jako luna, po nebi když letí,
ale nejkrásnější, jako slunce, třetí!

Ku třem svatbám Orša kázal volat svaty,
ku třem hodům zval si hosty v zámek zlatý.

První Dobryňovi na mou svěřil radu,
druhou odváděl si Aleš k svému hradu,
s třetí, nejkrásnější, jel jsem k Černigovu!
V ní mé všecko štěstí jarem pučí znovu,
chmura s čela prchá, k úsměvu se spíná —
nad meč ocelový i nad číši vína
ta, jež polibků mi květy v duši střásá,
ze všech nejdražší mi žena zlatovlasá!“

Kývli bojarové. — V dumě Oleg ztichl. —
Kol step mlčí němá, větřík si jen vzdychl

Hle, tu Černigov již! —
„Což ta záře zlatá?
Na černém kdož oři vichrem k dáli chvátá?“

— „Olegův hrad hoří, na černém pak oři
Svatopluk mu ženu unáší tam k moři!“

Dal se Oleg válem — ale marná píle.
Pustil zlatou střelu — chybila se cíle,
a jen z temné dálky v tesknou vichrů strunu
výsměšný hlas volal:
„Ženu — za korunu!“

Poutníci.

Bez hnutí seděl třicátý rok třetí
a nezvedl se, kroku neučinil,
ať vůní jaro dýchlo na poupěti,
ať mráz a sníh a mrak step šírou stínil:
tak bez ruchu se ztápěl v těžké dumy
a nedbal, o štěstí že větřík šumí,
jenž líbal zemi letního dne v žáru.
Čas prchal dál, jak krůpěj do poháru
den míjel za dnem do věčnosti moře.
On nevěděl, co den, co noc, sám tvoře
si vlastní svět jen myšlenek svých v hloubi.
Jak všecko vzniká, žije, zmírá, snoubí
svůj osud s člověkem, jen stále bádal,
zřel v minulost, sny budoucnosti spřádal,
a ptal se, co jest žití cílem vezdy.
Když soumrak ztál a v dálce blýskly hvězdy,
se tázal, kdo je sázel po obloze,
kdo slunce řídí na ohnivém voze?

A když zas oči svoje snížil k zemi
a bídu zřel, jež strastí perutěmi
vždy osud lidský objímá a dusí,
se ptal, proč žije ten, kdo mříti musí,
proč za hřích lidský černý svatá, čistá
štít Golgothy krev zrůměnila Krista?
Leč odpovědi nenacházel žádné,
zřel jenom žal a srdce lidské chladné,
zřel násilí a zločin, útisk všudy.
Tak Ilja snil a zatím jeho údy
vyrostly v obra, svět se mu zdál malý
v té míře, v jaké myšlenky v něm zrály.
V železné svaly pučela v něm síla
jak haluz po haluzi v mocném kmeni,
sám nevěděl, jak vznikla, rostla, žila,
on stále seděl nepohnut a v snění.
Hruď býčí, tvrdá v šíř se rozevřela,
líc vousem hustým zarostla mu celá,
vlas rudý splýval ku zemi lví hřivou.
Leč nezřel toho, necítil, jen snivou
zalétal duší myšlenek svých mukou,
nevládl ani nohou, ani rukou,
jak skála trčel, kol níž věky letí,
a snil a dumal třicátý rok třetí.

Do dálky patřil nekonečnou stepí. —
Jak moře odlesk valný, velkolepý

se táhla před ním bezmezná a šírá.
Nechť po buřanu letí zrak a zírá,
přec nedolétne konce, zemdlí touhou,
jen bílá města najde poutí dlouhou,
jen lesy prastaré. jež síly věky,
a rýhy v této dlani obra, řeky.
Pak zase dál a dál a v každou stranu
a nikdy nikde hranic po buřanu. —
Den červencový hořel v západ zlatý.
Zřel krásu jeho Ilja z oken chaty,
zřel, slunce jas jak v červánky se chýlí,
jak stíny temné v buřan zapadají
a noci v černou kštici motýl bílý,
slét' plápol hvězd, jichž žár se v šeru tají.
Zamyšlen sklonil hlavu Ilja k hrudi.
V tom z venčí hluk se zveď a hlas jej budí:
„Muromče Iljo, otevři nám vrata!
Jsme poutníci a krok náš k Lavře chvátá,
přej odpočinku na noclehu jistém!“
(A byl to, div! sám Petr svatý s Kristem.)
Leč Ilja stená, s pláčem odpovídá:
„Jak dubová mi otvírati vrata?
Odešel v dálku otčík i máť zlatá,
vstát nelze, údy krutá nemoc hlídá,
sedáčkem sedím třicátý rok třetí!“

„Jen vstaň a choď, je volno ti k nám spěti!“

A Ilja vstal, jak hora když se přímí,
a střásl jarmo, které dříve nosil,
spěl k poutníkům, je vítal, nazpět s nimi
do chýže vkročil, za stůl sednout prosil.
Poutníci vešli, ikonám se klaní,
kříž dělají též podle předepsání,
a usedají k stolu na lavici.
Hned Ilja přines' chléb i krušec soli
a číši vína, rubínem se rdící.
„Bůh s vámi, bratři! Žebrák jsem jen holý,
zde jezte a zde pijte k slávě boží!"
(A v síni, hle, zář roste a se množí
od prahu k oknům, k stropu jako ve dne
a hvězdu zřel, kde stopy po nich jedné.)
Ten, kolem jehož hlavy svit zřel žhavý,
vstal ze zástolí, k Iljovi tak praví:
„Pojď, s námi též pij ohnivého vína!"
Pil dobrý mládec, a jak tvrdá křídla
když nejprv orlí mládě rozepíná,
tak zdálo se mu, z tajemného zřídla
že v divný žár mu srdce hoří mžikem,
krev hárá, k mozku rozlévá se, pálí,
a hřímá, bouří vodopádů rykem,
v žulové svazy tuží jeho svaly.
I zřel, jak vzrostl, hlavu zvedl tuří,
kosmatým vlasem třásl jak strom chvojí;
v něm s mdlobou vůle zápasí a zuří

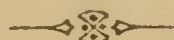
a vítězí. Tak v hrozném, divém boji
on rozkročil se, obří vztáhl páže
a slyšel v sobě hlahol strašné síly!
Leč ten, jenž dal mu pít, se opět táže:
„Co cítíš, Iljo?“ — Klesl v prach v té chvíli
a děl: „Tak v sobě cítím sílu smělou,
že zvrátil bych v ráz posvátnou Rus celou!“
I dal mu píti poutník zas, řka znova:
„Bohatýr z tebe, Iljo, bude statný,
svět rovného ti reka nedochová
a v boji skon ti neusouzen chvatný.
Bij se a válči s každým silou, vzdorem,
jen v zápas nechoď s rekem Svatogorem,
tíž jeho sotva celá nosí země.
Též se Samsonem střez se půtky, sváru,
pět vlasů andělských mu kryje témě.
I s Volhou sdruž se, chceš-li ujít zmaru,
ne silou, chytrostí tě zmůže vždycky!“
Tak děl a ve stín rostl gigantický,
a mizel v páře, kterou západ zlatil,
až s druhem s očí Iljovi se ztratil
jak fantóm vzdušný, po němž sledu není.

Do zlatých růží jitro plane v snění. —
Z modravé dálky čilá trojka chvátá,
hle, Iljův otčík vrací se, máť zlatá.
Práh překročili — prázdna, pusta chýže.

Leč přes dvůr do sadů když přišli blíže,
div, zázrak uchvátil je nenadálý!
Hle, nejvyšší tu jilmy Ilja zvrací,
s kořáním trhá, na němž leží skály,
v žár noří, okovává zručnou prací.
Též ocelový, tuhý luk si chystá,
v toul kalených si šípů vložil tři sta,
pak navrátil se, k jejich nohám padá
a požehnání na rodičích žádá.
Hoj, rozplakal se otčík i máť v lkání,
pak dí: „Bůh žehnej tobě bez ustání!
za svatou Rus a její slávu dávnou,
za Kyjev zlatý, víru pravoslavnou
ať neumdlí tvá ruka, vždy nechť žije
a krve křesťanské ať neprolije!“

Jak Ilja zahořel, jak blýskl okem!
Jich ruce zlíbal, na koně vsed’ skokem,
zavýskl turem, ostruhy vbod’ oři. —

Znik’ — prach jen za ním zdvih’ se po nádvoří.

Kníže Roman ubil ženu.

Step šírá hoří jitra zlatem,
zpěv k nebi jásá skřivanů,
tři jezdci stepí letí chvatem
po svěžím, lesklém buřanu.
    Až náhle jako had
    proud řeky v zrak jim pad',
jenž hučel, šuměl, v step se nořil.
Tu první jezdec zahovořil:

„Hoj, Volho, řeko šumná, divá,
pusť k sestře na druhý nás břeh!
Chcem zvědět, zdali zdráva, živa:
nám těžký smutek v duši leh'.
    Ji Roman, rok již snad,
    odvedl ve svůj hrad,
čarovnou jako svěží růže:
či šťastna u svého je muže?“

Leč řeka bystré vlny chmouří,
jich bílé stříbro mění v kal,
a z hluboka dí jako bouří:
„Žal, věrní bratří, žal vám, žal!
  Květ její tváří zvaď,
  tluk její srdce schlaď,
ji Roman ubil krutě, zrádně,
spí týden již v mé hloubi na dně.“

Ne lotosu květ snivý, bledý
se noří z vod, ne hvězdy svit,
leč běda, skrz háv mlhy šedý
se obraz dívčích údů kmiť,
  tak luzný a tak mlád,
  tak plný krás a vnad,
to na vlnách spí mladá žena
a řeka hučí, pláče, stená!

Kapradím propleteny vlasy,
zelená pěna líbá ret,
kol boků vodní pnou se řasy,
u ňader bílých růží květ:
  jen k srdci štír se vkraď,
  proud krve plynul ztad,
ten vlny třísní v toku stálém
a srdce bratří zmírá žalem.

Zdaž klam to byl a pouhé zdání?
Teď mrtvá otevřela zrak,
své rámě k bratrům zdvihá v lkání
a dí: „Kol noc a stín a mrak,
on mě tak míval rád,
leč v duši mráz a chlad,
ten vyžeh' lásku — hle, nůž zvedá
a v srdce vráží, běda! běda!“

Zas kalná přivřela se víčka,
zjev mizí v hloubi jako snem,
jen žlutý lotos vlna hýčká,
kol břehu tvoříc zlatý lem.
Šum větru kývl z lad,
s ním řev a cinkot stád,
step oživla, leč bez oddechu
dál bratří v divém letí spěchu.

Hle, na skalném se zdvihá tesu
hrad k nebi chmurný, černavý,
v něm číše zvoní v bujném plesu,
ji chasy ryk vždy pozdraví
a manů. Vášní vzňat,
jen Roman posavad
k pohárům zlatým neusedl
a v duši divný hovor vedl.

Rok prchl v časů moře bezdné,
kdy v síni té zněl šum a zpěv,
a láskou zpit, on v oči hvězdné
zřel nejkrásnější ze všech děv
a líbal v divý chvat
jí rty i ňadra, šat:
tím štěstím, které rozkoš vysní,
svět zdál se mu být májem, písní!

Leč zniklo vše jak báje zlatá,
jej vábil carský více kvas,
z náručí ženy, zmámen, chvátá,
nelíbá rty ni hedbáv řas.
Když soumrak v step se klaď,
tam bral se napořád,
kde lesk a přepych, vřava pustá,
a jiná k líbání kde ústa.....

Car Vasil sedm dcer má v hradě,
jich žhavý zrak jak vlčí mák. —
Již Roman o mrzké sní zradě,
nad hradem černý krouží pták —
kol tichne luh i sad,
noc volá, na západ
kdes ve vlnách jen zkrvavený
trup zabělel se mladé ženy.

Však zítra v nový s carskou dcerou
má sňatek vjíti, jaký ples!
Nechť zvoní číše hudbou sterou,
chce kníže vesel býti dnes!
  Jak bouřný vodopád
  hřměl číší třesk a svád,
když o vstup náhle v prostřed hodů
tři kupci prosí z Novgorodu.

Svatební šperky v zlaté skříni,
jdou, kloní šedé brady v před.
Ruch, výskot náhle mlkne síní —
proč kníže Roman v tváři zbled'?
  Zdaž vichr do arkad
  tak zavyl, štěkl v zad,
že prochvěl hrudí všech jak mrazem?
Své břímě kupci vrhli na zem.

Zdaž perly v něm a drahé látky,
zdaž hermelín neb jiný skvost?
Ó hrůzo! vše se valí zpátky —
to divný přibyl k svatbě host,
  ne šperku tam je znát,
  jen trup a kosti, hnát
a pod srdcem kdes trčí dýka —
blesk boží stihni vražedníka!

Leč kupci — což to? kde ta změna?
Zde mrtvé ženy bratři jsou,
jež nepohřbena, neželena
dál v divé řece plyne tmou...
   Jich meče blýskly z řad!
   Vzkřik zazněl odevšad,
než chasa přiskočila blíže,
již v krvi klesl Roman kníže.

Ilja v pralese.

Den sedmý Ilja pouští jel a stepí. —

V krvavé šípy západ nach svůj třepí,
je v smíchu hází v buřanu klín šerý,
kdež v démantů květ pučí tisícerý.
Noc k zemi slétla hvězdooká, smavá,
a křídlem černým v temno lesů mává,
jež před ním v dál se táhly chmurny, němy.
Jen zřídka ven se prodral haluzemi
vzkřik divý, táhlý, který v dálce zmíral.
Strach z lesa na něj žhavým okem zíral
a za ruku si vedl Bázeň, ženu.
Pak zdálo se, jak tisíc nářků, stenů
by hýklo rázem, volalo naň z hloubi.
Tam, křivolaké kde se tmělo doubí,
pták obrovský se zvedl divým ruchem
a tepal křídly, nad ním kroužil vzduchem.
Jak čarodějek reje lehkonohé
zřel při kraji se míhat stíny mnohé,

hned rostly, hned zas klesly v trpaslíky.
Smích příšerný z jich řad a temné ryky
jak praskot bouře vytryskly mu v oči.
Les zdál se pardalem: hřbet ježí, skočí —
a běda, koho zdrtí svými drápy!
Víc ještě tměl se, v šerou mhu se ztápí
a gigant vstává ve své hrůze, čeká.
Smrt zářila mu z tváře do daleka.
Šum děsný zdvihl se pak houštím stromů
a z hluboka se ozval rachot hromu.
Les hrozil. Tma kol padla hustá, čirá
a hvězdy zhasly. Sivým mrakem svírá
noc poušť i step -- hned hýkne, hned zas mlčí.
Pod mlhou v dálce zaplakal skřek vlčí.
Les v tura změnil se: již rohy zdvihá,
v zem bije chvostem, zuří, k skoku číhá
a pěnu nozder líže rudým pyskem.

Vjel Ilja v tlamu jeho plným tryskem.

Les řval. Vír běsný vrchol stromů zchvátil
a v praskotu a ryku s ním se zvrátil
v strž bezednou, kdež kořeny rval vztekem.
Hrom burácel a stenal divým jekem,
klikatým bleskem dráhu sobě razil,
hned střemhlav padal, pak se hloubí plazil

jak šakal, jemuž kořist ujde jistá.
Zas vztýčil se. Jak žhavý drak se chystá
kmen jilmů vznítit, jenž se vichrem kýval,
než zdusil jej v ráz kataraktů příval.
Ten smál se, hřímal, jásal, výskal, syčel,
jak býk se řítil, lidským hlasem křičel
a Ilju chytal paží storamennou.
Hned na vous jemu stříkl kalnou pěnou,
hned pod nohou mu hloubil sráznou tůni.
A zas to praská, rachotí a duní
jak z jícnu sopky, která kypí lávou,
vše vyje, po něm rukou sahá dravou,
stověké buky shýbají se prakem,
blesk šlehá do nich v mihu křivolakém
a prasklá snět se pod nohou mu válí.
Již prales hýbe se a hučí skály.
Z kořání rvou se štíhlé kauloptery,
lepidodendron řásný, závoj sterý
nesmírných přeslic, břízy, duby, sosny
jej uchvacují v svůj vír neúprosný,
hned z předu k němu přiskočí, hned z boku
a strhují jej, drtí v každém kroku.
Hvozd celý chvěl se, o zem bil svou lebí,
a zdálo se, že z hlubin tmy se šklebí
roj potvor nestvůrných. Zřel, jak se blíží.
Zde v křoví zablýskly se, tam se hříží
v bahnitý úval, zvedají své hlavy

a zhoubou srší, soptí zrak jich žhavý.
Ohromný ještěr, zevšad hustě krytý
stem hrotů děsných, železnými štíty,
zdvih' strašnou plec a vstává ze propastí.
Kly hrocha v bahně nad ním temně chrastí,
ze spánku věků glyptodon se budí
s pancířem šupin na bedrách i hrudi.
I mamut, který v černé zapad' sluje,
strašlivý zub i rypák pozdvihuje
a řve, že echo skály sráží, tříští.
Hned za ním v středu kapradin se blyští
mlok příšerný, jenž ohněm živým plane
a žhavé pruhy hoří kol, kde stane.
Čím dál, tím užším plouží se již kruhem.
Kdož odolá, jim ujde v boji tuhém?
V to bouř zas hněvná střely vichrů vrací —
a celý prales svíjí se a kácí! . . .

Leč Ilja dál jel nepohnut a klidný.

V ráz bouře ztichla. Luny pablesk vlídný
zas usmál se a kývl zlatým okem.
Mřel hromu nářek v houští přehlubokém,
les před ním otvíral svých kouzel krásu.
Květ z perel třásl se mu v hebkém vlasu,
a dole sametem se pyšnil mechu.
Zas bylo slyšet hlahol tajných vzdechů,

dub k sosně přitulil své větve znova
a v kořání, kde kapraď smaragdová
svých listů třásně proplétala všude,
vřes bujel ztmělý, v květy pučel rudé.
Vše dýchlo ruchem. Po skalnaté stráni
zas k nebi vzpjali stromů velikáni
svá čela vzdorná, na nichž blesky trůní.
Hloh rděl se nachem, sladkou šířil vůni,
pravěký javor dávné šuměl zvěsti
a stříbrnou jilm kýval ratolestí.
Roj světlušek se mihl, k vrbám slétl.
Jak diadem se v haluze jim vpletl
a vířil, jásal, v jisker zaplál moři.
Kde sražený buk v strži bránu tvoří,
kleč skrčila se, skálu obepjala
a nad ní bříza plakati se zdála.
Již hnízda spala, a jen z houští časem
šum křídel slyšel's v tichu bezohlasém,
a nočním vzduchem vzkřik se ozval soví.
Tam pod pařezy, pod hustými krovy
jiv, ořešin, sněm skřítků seděl četný.
Níž čilý potok bublal hlasem flétny,
v něm pily srny, s kolouchy si hrály.
Teď zdvihly krky — větří — prchly k dáli.
Za nimi vlk se pustil skokem divým
a zmizel v temnu. Roštím hustým, křivým
had plížil se, plál zrak mu zelenavý.

A před ním, hle, zas vlhké moře trávy!
Leč běda tomu, kdož by jemu věřil:
jen zřídka čí krok hladinu mu zčeřil,
by navždy znikl v propasti, již skrývá.
To bařiny jsou bezdné, šelma lstivá,
v nich voda kypí, rezí žlutou rudne.
Rusalky na nich plaménky jak bludné
své tance vedou. Stromy zakrnělé
kol trčí bez hnutí a na jich čele
hřib bradatý a muchomůrka vzrůstá.
Dál třasoviště, lesní houšť zas pustá. —

Skrz ratolesti divný žár teď dýchl
a za ním v hrobů klid šum stromů ztichl.
Kouř vynořil se, k nohám cedrů lehá
a z něho rázem oheň k hvězdám šlehá.
Hle, prales hoří! — Vážně, v ustrnutí
ční lesní obři tiši, nepohnuti.
Jich listí vadne. Stojazyčný plamen
teď švihl k výši, zpátky letí zmámen
a kolos již se v černý popel řítí.
V dál rozlétly se jiskry hvězdnou sítí,
sto tisíc hadů srší z nich a pryská.
Jak z výhně pekla oheň jásá, výská!
Zde v kůře doutná, v kořeny se chytá,
tam nad jeřáby z blesků věnec splítá,
skal čela líže, rozkacen řve, šílí.

Strh' měsíc s oblak, vlastní hrůzou zpilý,
a krve záplavou les obepíná.
V šíř hraje vichrem jeho kštice siná,
kde zasáhne, vše zmírá, hyne, klesá.
Zvěř uštvaná dál prchá středem lesa,
hroch, zubr, hyena i pardal štíhlý.
V tmě dýmu peruti se orlů mihly,
háj ozývá se nářkem pěnic, drozdů.
Vše hledá spásy. Hle, tu konec hvozdu! —
Vln stříbro náhle zatřpytlo se očím.
V propasti srázné, v houští, pod klokočím
divokým vírem řeka proud svůj žene.
Kde skalný břeh své tesy nejblíž klene,
dub ohromný, jejž vichr srazil k zemi,
most přes tůň tvořil pněm a haluzemi.
Tam zvracela zvěř krok svůj chvějný, vratký.
Proč stanula teď, s bázní couvla zpátky?
Obrovský medvěd, v zraku lačnost vraždy,
na kmeni seděl — před ním prchl každý.
Svou tlapu lízal, nehýbal se z místa.
Zde smrt, tam propast, všude zhouba jistá:
vždy blíž se vlní jisker žhoucí moře!

Kde vyváznutí? — Ilja skočil s oře.

Spěl k dravci. Ten již větřil nepřítele.
Řval zlostně, funěl, k předu vrh' se směle,

by tlapou zdrtil odvážlivce rázem.
Hned vztýčil se, hned čtvermo klesl na zem,
z divokých očí blýskla zášť a zloba.
Tak stanuli teď proti sobě oba —
zrak ve zrak, tváří v tvář si hněvně zřeli,
blesk za bleskem z nich letěl. Zkrvavělý
král říše lesní náhle v prach se skácel.
Leč Ilja s něho zraků neodvracel,
chyť za drsnou jej hřívu mocnou paží,
a tam, kde prales žár svůj do vln sráží,
vztáh' silné rámě, železný kruh chopil,
a v chřípě dravcovo jej náhle stopil
a protáhl! — Šel medvěd zkrotlý za ním.

Rek vyjel v step. Svit jitra padl k stráním.

Svatba knížete Vladimíra.

Nad lesy planou hvězdy — již stavte ořů spěch —
křik ptáků ztichl, v šeru jen vůní dýše mech.

Ať mlhy táhnou řekou, kde bukáč kvílí, v dál,
v stín jilmů, dbejte, záhy by strážný oheň vzplál.

Tam, jisker na tisíce až blýskne v žhavý kruh,
již odsedlejte koně a k druhu sedni druh.

Dost úpalem a prachem nám líce sžehl den,
teď odpočiňte v klidu, kde jilmů dřímá kmen.

Snad v jeho temných stínech můj usne bol a pláč,
jímž do krve mi zranil hruď krutý život hráč.

Má příhoda — děj všední. Ať to vás neleká,
že jednoho dost žalu v pouť smutnou člověka

Však ten, kdo nesl břímě, kříž těžký za svůj hřích,
dí jistě pak: bůh zaplať! — když v ňadru dech mu ztich'.

Leč tehdá hřměly číše a písně zvonil rým,
když Vladimír, žár v oku, tak pravil k druhům svým:

„Již vínku svatebního všem čelo zdobí květ,
mně pouze družka schází, bych líbal její ret.

Kdo vyhledat ji pro mne a získati chce —“ řek’ —
„měj knížecí můj prsten, buď první z reků rek!“

Tu bojar za bojara se schoval, jaký div?
Já děl: „Chci přivésti ji dvou týdnů jistě dřív!

Na dvoře zlaté Ordy jsem — z dalných spěje cest —
kdys kněžnu Apraksiji jak růži uzřel kvést!

Vlas její — to len zlatý, má hnědý, žhavý zrak,
jenž čirou nocí hoří jak hvězdy plápol v mrak.

Sníh skvoucí její hrdlo, a ňadra zrcadlo,
v něž plno rosy — písní v den jarní napadlo.

Jak srna štíhlá, krásná, vždy smích má na líci,
jež květem plane hlohu jak rubín zářící.

Sto druhů dej mi statných a zlatý chystej šat,
máš carskou míti dceru, chci sám tvůj býti svat!“ . .

Tak stalo se. Když slunce svůj paprsk vrhlo v zem,
tam, kde zrá žlutý oranž, jsem pádil s druhů stem

Car hrozný zlaté Ordy stál vzpřímen na trůně
v nachovém z kmentu plášti a z perel v koruně.

Vous dlouhý, šedý splýval mu s brady ku pásu
a v zrak mu hrdost dýchla, hněv děsný do hlasu:

„Rci, hoste, proč jsi přijel a jaký je tvůj vzkaz?
Co díš, já nevěřím, sic tě psy dám vyštvat v ráz!

Mou dcerku ruský barbar si neodvede v chýš,
jí tisíc reků střeží, dřív zdrtí tě, než zvíš!“

Krev ohněm vzplála bujně mi silné ve hrudi:
„Hoj, uchvátím ji mocí, tvůj pych mne netrudí!“

Hned skočil jsem, kde svítí v šeř bílá komnata,
jež z křišťálu má okna a stropy ze zlata.

Leč železné tu dvéře. Kol v hradě hluk a křik.
Můj dobrý druh, meč věrný je roztal v jeden mžik.

Tam na želvovém loži, jež hřívou stláno lvic,
spí kněžna Apraksije, jí ve snu rdí se líc.

Tak laň, když v květech ze sna se budí v jitra svit,
svůj odmyká zrak chvějný, v němž lazur nebe skryt.

A její volná kštice, ten zlatý, dlouhý vlas,
jak pole žitných klasů se větrem jemně třás'.

On splýval k pružným bokům, hvězd poset křišťály,
jak štíhlé tělo břízy když květy obalí.

I vstala, kadeř rukou si hrne od víček,
a její oči třpytly jak v noc dvé hrdliček.

Pak usmála se vlídně: „Jak luzný je to sen!
Chci s tebou jít, hle, touhou již zrak můj porosen;

já dlouho čekala tě, než přijel's z dalných stran!“
Ji v náruč chopiv, směle již pádím skrz pět bran.

Tam v dlouhém korridoru, říms květy zakrytém,
můj řehce koník vraný, v zem tepe kopytem.

Když boj vřel, ze středu vždy mne odnes' nepřátel,
když vířil hlahol bubnů a toulů rachot hřměl.

I dnes, jak vodopád, jenž se řítí dolů s hor,
se vzpínal v před a nazpět a z chřípí plál mu vzdor

A hle, tu brána šestá, v ní reků mnoho set,
jak po dešti když rosa na zkvetlou padne snět.

Car hrozný zlaté Ordy v jich čele vyjel sám:
„Hoj, lesklých vašich mečů i toulů málo dbám!“

Pět skolil jsem jich ranou, pět zdrtil ořův skok,
pláň před námi tu volná, stop třicet každý krok.

Kde tábor čněl mých druhů, jsem vedl jeho sled:
„Strhněte stany bílé a za mnou hbitě v před!“

Tak jeli jsme tři noci, tři dny jak o závod,
až stříbrných vln Dněpru nám blýskl v oči brod.

Tam z mladého jsem doubí stan spletl u skály,
s níž bílé holubice k nám v hejně slétaly.

Též s kolouchy laň přišla, když západ hořel v nach,
a světlušky se třpytly a hasly v bařinách.

Pak cvrček zvučel v trávě jak vlna o škebli,
a větřík šuměl, smál se a hrál si se stébly.

Noc hvězdozraká slétla k nám křídlem černavým.
Já dumal: „Kéž zas nivy již rodné pozdravím!“

Leč náhle z mlhy, v tichou jež zvolna klesá pláň,
klus oře slyšet bylo a v temnu blýskla zbraň.

„Zdaž stíhá nás car Ordy, neb lupič na nás vpaď?"
— „To Darija, má sestra" — dí kněžna, „prchněm ztad!

— Rek nezmohl jí žádný, prch' před ní každý muž,
než dostihne nás v letu, ó prchněm, prchněm již!" —

Já smál se, hladě kníry: „To marná věru řeč!"
Luk uchopil jsem tuhý a břitkou ocel v seč.

Na bujném jela oři, byl hnědý do tmava,
jak před bouří mrak černý když křídlem zamává.

On točil se jak střela, když letí z tětivy,
a z nozder žár muóršel a jiskry ze hřívy.

Byl jako horský potok, když, zpěněn v řečišti,
se do údolí bleskem v sto kaskad roztříští.

A hučí dál svou píseň, v ráz duby vyvrací,
chýš každou mžikem drtí a v před vždy burácí.

Nes' jako jelen šíji, když lovců slyší shluk,
a v sluch mu divě zahřmí pak lesních rohů zvuk

Tak, noci světlá hvězda, se na něm pyšnila
jak vichr děsná, hrdá, jak luna spanilá.

Na přílbě zlatý chochol vlál jak pták na keři
a pod ním tměl se, vlnil proud černých kadeří.

Hrot železný se blýštil jí v ruce nad opál,
leč šíp můj bystrý srazil jej v zem a v letu sklál.

Tu padla na zem tvrdou, puk' pancíř stříbrný,
a pod ním svitla ňadra a šíj jak u srny.

Třpyt její bílých ramen plál hvězdou do noci,
i zalkala: „Ó běda mně siré, bez moci!

Já přisáhla, kdo z reků mne v půtce přemůže,
že pyšnou skloním hlavu, jej vezmu za muže!"

V pláč hořký klesla, z něho květ lásky pučel však,
pod keřem rokytovým nám do snů zvonil pták.

I byla útlá, krásná, jak horská gazela,
když deštěm polibků mých se temně zarděla.

Zrak její černý jiskřil se z dlouhých řas, mne zpil,
že v ní, jež plna kouzla, jsem dýchal jen a žil.

Má hrdlo jako sajka, jha kteráž nesnese,
když v závod s orlem těká a bloudí v pralese.

Skvost zlatý ráme zdobil, pás stříbrem protkaný
kol pružných boků pjal se a splýval se strany.

Když, čarovná, se chvěla v mém žhoucím objetí,
jak lilje byla čistá, k níž slavík přiletí.

Tak do růží mi zkvetl den máje, do třpytu,
jak z chmur když duha zlatá se mihne v blankytu.

Leč ku předu, kde Kyjev sto věží k nebi zdvih',
dál buřanem a stepí, dál s větrem na dostih!

Den hořel žárem, z města když u bran, ve chvatu
vstříc Vladimír nám vyšel, sbor kněží v brokátu.

Hoj, pohár jak se pění, jak víno plá, zní zpěv!
Dvě svatby strojil kníže nejkrasším ze všech děv.

Dní sedm hodováno při čiších z křišťálu,
kvas knížecí když šuměl v ryk strun a cymbálů.

Tu za habrovým stolem vstal kníže, volaje:
„Již dosti plesu, písní — ať rej hřmí turnaje!

Kdo bohatýrskou sílu má v hrudi, mužnou pěsť,
o slávu bij se vlastní a o své družky česť!“

Hned reků dvacet spělo, kde v záři skvěl se dvůr.
Tu stáli, oheň v zracích, jak blesky ze dvou chmur.

Dal kníže znak. Již duní zem sirá pod nohou,
meč s mečem křižuje se, prach víří oblohou.

Tam ostré lámou dřevce, zde k terči letí šíp —
v tom nade mne všech z reků nepředčí nikdo líp!

Dí Darija, smích v oku: „V boj, druhu, se mnou spěj!
Dej na hlavu si prsten, má střela protkne jej!“

Luk vzala v bílou ruku — sto verst je do mety —
šíp letí jako vichrem — v něm prsten zakletý!

Stud zaplanul mi v líci, hněv krutý sevřel hruď:
„Stůj, choti má, mi v slově, teď ty mým terčem buď!

Leč padla k nohám v slzách, a prosbou ret se chvěl:
„Ó nechtěj svěřit život můj mladý zlobě střel!

Dvě nedolétnou cíle, v dál padnou do trávy,
šíp třetí protkne srdce a hruď mou zkrvaví!“ —

Žel, byl jsem neúprosným jak led zlou ve chvíli:
kéž dříve bych byl klesl v stín chladné mohyly!

Šíp první nedoletěl, šíp druhý — stejný směr —
leč třetí, běda, padl jí bílých do ňader!...

Ó druzi, jsem vlk šerý, jenž prchá do světa —
jsem Dunaj Ivanovič, má pouť jest prokleta!

Když noc své tmavé třásně v kraj snící rozpíná,
klid marně hledám v srdci, žal v hruď se zatíná.

V boj nadarmo se vrhám, vždy dál jen, ku předu
hřmít musím trudnou poutí, mrak v plachém pohledu.

Jeřábi jsou mi druhy, jich křik mne provází,
když bloudím širou stepí, skal strží, nad srázy.

Jen šakal jest mým bratrem, jenž čeká na kořisť,
a vyje v strmé rokli, jsa lupem svým vždy jist.

On zapadlé má boky, tvář divou, lačný spár,
a jde, kde pijí srny, by nes' jim smrt a zmar.

Tak vzpomínka mi v duši svůj ryje ostrý vid,
zkad prchly holubice již bílé — mír a klid!

Sedlák Mikula.

Na mohyle v stepi, jež se táhla
dálkou nedozírná, neobsáhlá,
Bojan seděl, bradou šedou kýval,
bludný zpěvák, slepý stařec věští,
a svou dumu v pohodě i v dešti
takto při varytě zvučném zpíval:

„Kde jsi, Iljo, ruský bohatýre?
Pěji dnes tvou chválu stepi šíré,
chloubo ruská, volám tebe zpěvem!
Přispěj, mládče, největší všech reků
deset dní již válčí, v nedaleku
vztekem na smrt zápasí a hněvem!

Svatogor, jenž v mraky noří témě,
sedlák Mikula, syn Báby Země,
v krutý boj se dali strašný, klatý:
pláče svatá Rus, lká a se děsí,
pojď, ty's přemoh potvory a běsy,
s nimi bij se, zjednej zas mír zlatý!“

Tak bil v struny, vlkem letěl polem
jako střela hbitá za sokolem,
a kdo poví nám, zdaž stihl mety?
Vichr stenal, s bílým hrál mu vlasem,
a jak v posměch, s keře hlohu časem
na skráň stříbrné mu sypal květy.

Znikl den, již v mraku blýskly hvězdy.
Bojan bez oddechu pěl však vezdy,
a když hasly, hle, tu Ilja před ním.
„Jdu, kam děl jsi!“ řekl bez váhání,
a již zmizel v husté páře ranní
on i kůň i medvěd skokem jedním.

* * *

V buřan jitro zlaté růže hází. —
Před Iljou step dalná beze hrází,
země nezoraná, neveselá,
plná hloží, skal šla na vše strany,
a tam spatřil výjev nevídaný,
strnul žasem, jeho hruď se chvěla.

Uzřel souboj. — Obr, který hlavu
ztápěl v oblak zlatolesklém hávu,
nerovný boj válčil s trpaslíkem.

Kam vzpjal nohu — údolí se tvoří,
ruku vztáhl — v červánky ji noří,
vykročil — pět honů ušel mžikem.

Hoj, byl on to Svatogor muž boží,
on, jenž hrdě na hvězdném spal loži,
hrady zvracel, bil se s reky všemi,
města bořil v pýše nelítostné,
a když smál se, zvukem bouře zlostné
celý vesmír chvěl se, hrůzou němý.

Do kštice svých vlasů blesky střásal,
s nimi hrál si, s vichrem rval se, jásal,
a kde stanul, v poušť vše měnil všady.
Úpěla zem tíží jeho kroků,
kterou v pláči nesla dvacet roků,
než syn Mikula jí vzrostl mladý.

Přijel však již oři na sedlaném,
nežli soumrak rozloučil se s ránem,
na souboj zval Svatogora směle:
„Příšero, jež v lůno biješ matky,
v propasť tmy já srazím tebe zpátky,
odkud vstal jsi, přelud Noci ztmělé“

Svatogor však, silák, slova nedí,
drsný smích jen vrh' mu odpovědi,

a pak vztáhl k červu rámě tuří.
Mikula se uhnul skokem hada,
a již mečem bodá, seče, vpadá
lstí i hněvem, marně obr zuří.

Darmo zdrtit chce jej silou svojí —
vždy se vymkne a zas vrátí k boji,
ať den tmí se, ať noc jitrem vzchází:
tak dva supi o lup na skalisku
s rykem válčí, když jej zřeli v blízku,
střela lovce než je v propasť srazí.

Zemdlel Svatogor, kol moře krve,
zemdlel Mikula, však jako prve
prach se zvedá, dál boj hřímá stepí,
až pak náhle oba jednou dobou
padli na zem, uchváceni mdlobou,
a jich zápas skončen velkolepý.

Ale sotva do znavené hrudi
oddech zavlál, v půtku je zas budí,
vstali bleskem. Ku západu zlatem
žhavé slunce chýlilo svou kštici.
Chytli zbroj, vztek zahořel jim v líci —
mezi ně v tom Ilja vkročil chvatem.

„Buď nám soudcem!“ vzkřikli oba rázem.
„Jeden pán kde jest, ať druhý plazem,
a kde jilm, ať pýr mu stopy líbá.
Málo pro dva nám je v světě místa —
život jednoho smrt druha jistá,
nerad horský modřín šíji shýbá!

Buď nám soudcem, kdo z nás větší více,
koho z žuly páž a srdce lvice,
kdo má vládcem býti a kdo sluhou!
Marně zápolíme ze dne k noci.“
A jak vichry dva, jichž nelze zmoci,
vzdorně dali se zas v půtku druhou.

Svatogor v ráz chytil skalnou horu,
vrhl ji v tůň nebes, do obzoru,
marně čeká — zpátky nepřilétne.
Smál se Mikula, vzal s pole hrudu:
„Zdvihni tu, já otrokem ti budu,
než-li smrt rej dnů mých vratký přetne!“

Darmo zdvihá silák mocnou dlaní:
„Co ji poutá k zemi?“ — „„Pot mých skrání.““
A již v závod zve jej novou zvůlí:
„„Sedni na kůň, k tmavému spěj lesu —
dřív tam brázdu vyorat chci v plesu,
než-li dojedeš jen cesty k půli.““

V smíchu urval obr slunci oře:
zlatohřivák, v paprsky se noře,
vzpjal se rázem — skok, sto honů v cestě.
Mikula však vesel vyjel s pluhem,
píseň zpíval sobě v díle tuhém,
pohnal kobylku — skok, honů dvě stě.

Hněvným Svatogor teď blýskl zrakem:
„Ještě nezmohl's mne v boji takém,
hle, tu les — jej ruky vzmachem zničím!“
A již duby rval i cedry, sosny,
drtil vše — byl děsný, neúprosný.
Klidně sedlák pravil: „Já jej vzklíčím!“

V půdu kyprou hodil zrnko malé:
a hle, vzešlo již a rostlo stále,
rostlo mžikem, k nebi se až vzpjalo,
a již pučí, zlatým šumí plodem,
a zas nové stéblo vzrostlo spodem
v tisíc odnožů, vše kvetlo, zrálo.

Celý hvozd tu klasů před ním dálný
a jím hlučel hlahol triumfálný:
„Jsem chléb světa — kdo mne zničit může?
Jsem zdroj žití — každou bolest sytím,
a že plesám, proudím vždy, to cítím,
ve mně spí sen děcka i máj růže.

Nesmrtelnost ze zraků mých sálá,
z pouští tvořím ráj, mnou pučí skála,
z mléka ňader mých jen lidstvo vzrůstá.
Všady bujím, kypím, neumírám,
k svému prsu lva i červa svírám,
zrno ptáku, včele plást dám v ústa.

Zlatým klasem biji v hvězdná sídla,
mnou duch lidský vzplá a zvedne křídla:
nad vesmír jej vznesu nekonečný.
Bouří jásám, moře poutám lodí,
hory srážím, mnou vše dýše, rodí,
hrudí mnou hřmí chorál světů věčný!

Srnou plachou prchám k šípu lovce,
prsť, vždy plodnou, vrhám na ledovce,
sluji ruchem, strdím jsem i manou,
z mozolů se rodím, klíčím z potu,
přečkám vše! Květ révy, píce skotu,
zázrak jsem, mnou kosti z mohyl vstanou!

Z muk a trudů, jimiž člověk pádí,
vždy mu z rohu sypu radost, mládí,
hrůzou dnes, jsem zítra jemu krásou.
Do čela jej líbám sluncem lásky,
v kolébce mu šeptám báje, zkazky,
zoru v sny mu střásám zlatovlasou.

A když vzroste — pluhem jsem pak muži,
ve mně zraje on, mnou rámě tuží,
strašnější jsem zbrojí než hrot meče:
zdrtím vše, co v cestu se mi staví,
hory pohřbím v moře stébel, trávy,
z níž roj žití věčným proudem teče.

Jsem chléb světa — kdo mne zničit může?
Ve mně spí sen děcka i máj růže,
jsem chléb žití, mnou vše pučí znova!...“
Tak to hřmělo, rostlo hymnem klasů —
a kol všichni němi od úžasu,
Ilja pouze k druhům děl v ta slova:

„Mír buď s vámi! Ty se navrať k roli,
ty zas hory kácej, rovnej doly,
ať již májem štěstí k lidstvu sletí.
Stejni v síle, buďte bratři v práci —
a než v smrt náš život dokrvácí,
přejte, bych byl v kruhu vašem třetí!“

Kníže Vasil.

Hlučí zvony v Novgorodě zlatém,
na náměstí lid se hrnul chvatem,
v jeho středu šedý herold šel
Jaká zpráva radní pány leká?
Zda kde číhá zhouba nedaleká,
mořská bouře, lupič nepřítel?
Vyšel z doupat lesních Litvín mračný,
aneb Norman, vlk ten krvelačný,
města ohněm plení, mrakem střel?
Herold kynul. Množství tichlo v mžiku
„Ne dav supů, tábor loupežníků
rozložil se Volhy v peřejích.
Hrůza před jich krokem letí všady,
Mamelfy syn, kníže Vasil mladý
stanul, šíře zhoubu, v čele jich.
Taký vzkaz on poslal, hanba rodu:
je-li mužů statných v Novgorodu,
na souboj zvu všecky!“ — Herold ztich.
Ale sotva skončil, bouře dravá
davem rostla, vzpínala se vřava
jako příval, který trhá hráz:
tisíc rukou zatínalo pěstě
a již hbitě na kůň sedlo k cestě
junáků sto, k branám spělo v ráz.

kde se blíže Volhy, při úbočí
hochů krylo třicet černých očí
pod stanem, jejž stínil starý vaz.

Západ hořel zlatěrudým svitem. —
Mladý Vasil, chráněn skalným štítem,
dumal, k dáli bystře zíral tmou.
Což tu kolem rozpučelo krásy!
Stepí mlkly ptáků zpěvné hlasy,
proud jen hučel tesknou píseň svou,
který, jak plod zlatý na merunce,
do červánků zruměnilo slunce
Po blankytu lehké mráčky jdou. —
Vasil krás všech nevšímal si zcela;
trpkým žalem hruď se jeho chvěla,
vzpomínal si chvíle zašlých let.
Dávno tomu již, kdy v rozkaz rady
z města vypuzen byl činem zrady,
aj, čas nyní pomsty k němu slét'!
V čele druhů vrací se dnes zpátky:
neušetří města, rodné chatky,
Novgorod se musí před ním chvět.
Jímá kupce, chytá lodi všecky,
slzy žen jím nehnou, ni pláč děcký,
vraždí muže, pálí ves i dvůr.
Dnes je vyzval — zdaž v nich srdce reků?
Čeká — zírá — hle, kdes v nedaleku

šišáků třpyt zaleskl se z chmur.
Skočil jako pardal, krev jenž cítí,
ó, byť za ten okamžik dal žití,
cestu zakročil jim, řval jak tur.
Vichru bleskem křížily se meče.
Zvoní ocel, proudem krev již teče,
jeden proti stu — zdaž odolá?
K pomoci svých nepovolal druhů —
vztekle otáčí se v těsném kruhu,
bije, sráží vše kol do kola.
Křik a nářek — prach se vůkol šíří,
než vzplál úsvit, lehli bohatýři,
k poslednímu Vasil zavolá:
„Vrať se volně do zpupného města!
Rci, že taká všechněm bude cesta,
kdož se ke mně s mečem odváží!“ —

V městě úžas. — Radní páni v spěchu
svolávají obec, bez oddechu
do zbraně zvou všechny, ku stráži.
Rudou září zarděly se hory —
hoří Novgorodských bílé dvory,
dým a křik až k městu doráží.
Na poplach zas bijí zvony hranou,
v pýše Vasil před zamčenou branou
prochází se, boky podpírá:
„Do děr zalezli jste, plémě myší?“

Radní páni na hradbách jej slyší,
každý strachem div že nezmírá.
Co tu činit? Rozhodli se přece —
pláštěm z purpuru své kryjí plece,
dav jich k Mamelfě se ubírá.

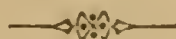
U zlatého vdova kolovratu
na křesle si hovíc, na brokátu,
rukou hbitou bílý přede len.
Před ní služky v dlouhém korridoru
tkají skvostné látky jemných vzorů,
každé jiný úkol přidělen.
Jedna zlaté navléká si nitě,
v očko druhá hned je chytá hbitě,
smíchem, zpěvem zní vše celý den. —
Ohlas kroků zdvih' se po nádvoří.
Před kněžnou se nízko posli koří,
každý z úcty čelem k zemi pad' —
žalovat jdou na milého syna.
Vdova myslí, dumá, rozpomíná,
loktem bílým opřela se v zad,
usmála se, a pak dí v ta slova:
„Vyhledejte kmotra Vasilova,
poustevníka — přemůže ho snad!“ —
Prchla noc. — Hle, poustevník tu starý.
Po pás brada, v oku zápal jarý,
kasá ruce, v boj se hotoví.

Vlasy jeho k zemi dosahují,
rozkročil se jako dravec v sluji,
ve spár chytil topor habrový,
napřáhl jej, mrštil po junáku —
letěl topor jako střela v mraku,
dosáhl však cíle? Kdož to ví?
Stál zas Vasil neporušen, smělý.
Smíchem divokým rty se mu chvěly,
urval z vozu těžkou, silnou voj —
za kmotrem se pustil na dostihy.
Poustevník, jak zbaven let svých tíhy,
snad že zmládl, zahodil hned zbroj,
k dáli spěchal jako v letu ptáče. —
V městě opět křiku, nářku, pláče,
s Vasilem kdo teď se pustí v boj?

Opět radní páni k zámku vdovy
jdou a prosí pokornými slovy:
„Slituj se, měj s nebohými žal!
Poustevníka přemohl té chvíle —
kdož se může rovnati mu v síle?
Jeho rámě tvrdší žuly skal!“
Tehdy vstala hosudarka v chvatu,
do černého oblékla se šatu,
s čela přílby rudý chochol vlál.
Kráčí sama, kde té doby právě
Vasil hody strojil ku zábavě,

veselil se, tancoval a pil,
a že kořisť dnes as byla štědrá,
stáčel si v číš s půldruhého vědra
víno, blahých vzpomínaje chvil. —
Zlehka od pozadí, bez meškání
kněžna přikradla se, kolem skrání
objala jej rychle ze všech sil.
Marně Vasil bránil se a úpěl,
v objetí tom každý odpor ztupěl,
k jeho uchu šeptal sladký hlas:
„Ukroť, synu, svůj hněv slzou matky,
Novgorod tě rád již vítá zpátky,
otevře ti brány těžké zas,
smrtící zbraň nech tu v poli širém —
štítem vlasti buď a bohatýrem,
před nímž by se vrah náš bázní třás'! . . .“

Zalkal Vasil: „Chytře, matko, věru
skrotila's mne, přepadši mne v šeru
od zadu, líp nežli mnohý druh;
ale kdybys, neobejmouc jemně,
z předu byla sama přišla ke mně,
byl bych tebe zabil, při sám bůh!“

Slavík loupežník.

Rád slyším veselý zvuk lesních rohů,
když rudnou hrozny rév, sní květy hlohu,
a klidem jeseně, než sny své přečká,
v dál chrtů za kancem když pádí smečka.

Jak v skalách echo zní, jak řehcí oři!
Přes rokle, stráně, hvozd dál tmou i zoří
hřmí lovců družina, jich planou zraky,
a ples jich burácí až nad oblaky.

Však smavé jitro dnes co dýchlo rosy!
Svit zlatem zardělý pad' do rákosí,
pěl skřivan, šuměl háj, nach svadlých listů
plál žárem opálu, snem amethystů.

Mhy šedý táhl stín kol stříbra řeky,
řev dolem bůvolů zněl nedaleký,
zde bukáč ozval se, tam holub snivý
svůj k družce započal zpěv zádumčivý.

Zrak hnědý mladých srn se kmitl skokem
a znikl v pralese zas přehlubokém,
tu zubr řval a vlk, leč dále v houští
za jinou kořistí se Ilja pouští.

Dva dny a noci dvě, co za soumraku
znik' náhle, bezděky svých druhů zraku,
když tlumem javorů zřel od klokočí
se blýsknout divoké a zpurné oči.

Hned skočil na kůň, v cvál jej bodá, stiská,
dnem, nocí přes doly a přes skaliska,
až dnes, kde řeky vír se dme a valí,
zvěř spatřil doštvanou blíž strmé skály.

Zdaž medvěd to či rys, jenž s hněvnou lící
dál prchal pralesem, kdož může říci?
Byl srstí huňatou skryt celý všude,
jen z hustých blýskly řas tmou oči rudé.

Leč Ilja poznal jej, dál pádí v plesu,
to Slavík loupežník, běs, hrůza lesů,
jenž hvizdem vražedným kraj plenil širý
a kupce zabíjel i bohatýry.

Luk napjal k výstřelu hned Ilja mladý: —
„Hoj vzdej se, příšero! Dnes pych tvé zrady

již na vždy skončí se!“ Leč v děsném letu
hvizd náhle strašlivý hřměl na odvetu.

Jak tisíc bouří ryk když hýkne rázem,
on zavyl — jilmů sto v ráz padlo na zem,
proud řeky stavil se, skal pukly stěny,
však Ilja smál se jen, stál nevzrušený.

V tom druhý zařval ryk, až zem se chvěla —
jej v hrudi přibila však Iljy střela,
v ní trčet zůstala jak v prasklém kmenu
a za ni Slavíka rek váže k třmenu.

Nechť trhá, zpouzí se, nechť třese hřívou,
zas musí přes rokle zpět jízdou divou,
a v sedle Iljuška vous hladí sivý:
„Dnes slunceVladimír se věru zdiví!“

Jak víno v poháru, den svitem hoří. —
V něm Kyjev, paprsků spjat chvějných moři,
až k nebi vypínal střech zlatých krovy
a rděl se, v pohádce hrad topasový.

Kde zámek knížecí čněl, v mraky noře
pět věží, neznámý rek skočil s oře,
ku bráně žulové jej chvatem váže,
všel směle, neptal se ni sluh, ni stráže

Dnes kníže Vladimír všem hody strojí,
kdož znají v půtce stát, jsou reky v boji,
kdož bohatýrský zpěv vždy rádi slyší
a kvasem nezhrdnou ni plnou číší.

Síň plane jásotem. Kol dlouhých stolů
dav used' bojarů si ve půlkolu,
číš hřmí, zpěv klokotá, vždy hlahol vzrůstá,
čím srdce přetéká, tím zvučí ústa.

Tu náhle Vladimír, jenž seděl v čele,
děl: „Zjev nám každý rek své činy smělé,
kdo půtkou největší si dobyl plenu,
ten zlatý pohár můj měj za odměnu!"

Vstal Volha bohatýr, děl mužnou řečí:
„Ten nezrodil se rek, by mne byl věčí,
já tisíc Tatarů zbil jednom ve dni,
jsem první při číši, jsem v boji přední!"

V ráz po něm, jako blesk když padne z mračna,
vzkřik' Potok Michajlo: „To chlouba lačná!
já obra zardousil, nač plýtvat slovy —
jak věž byl, každé vám to dítě poví "

Však Aleš, úlisný jak pardal, volá:
„Mně žádná ze všech žen již neodolá!

Dav mužů zmoci, toť být hračkou musí!“
Dal čapku na stranu, knír kroutil rusý.

Tím jeden, druhý zas se jiným chlubil,
ten draka usmrtil, saň onen zhubil,
až z lavic u dveří vstal jinoch z řady,
v střed sešel bojarů. Kol ticho všady.

Děl, z reků poslední sám mezi všemi:
„Já ubil Slavíka!“ — Kol úžas němý.
„Já sem jej přivedl, hle, blíže brány
dlí, k mému sedlu tam jest připoutaný!“

Ven proudem valili se bohatýři. —
„Jak v zázrak uvěřit?“ to z tlumu víří.
Však než se rozhlédli, vstříc, plný vzdoru,
zrak divý zablýskl k nim z korridoru.

„Tvým zlatý pohár jest!“ děl k mládci kníže.
„Však rozkaž, loupežník by přistoup’ blíže,
hvizd jeho slyšet chci. Nechť rychle zazní!“
Dav couvl bojarů — zbled’ každý bázní.

Leč v tom již hrozný ryk se zvedl mžikem:
Pad’ k zemi Vladimír, dvůr celý s křikem,
hrad chvěl se v základech, věž v prach se kácí.
Jen smál se Iljuška — sám v síň se vrací.

Tam stoly zpřevracel, vše rozbil číše,
vše křesla polámal a děl pak tiše:
„Když hostem přišel jsem, sám mezi sluhy
jsem musil usednout zde za stůl druhý.

Teď sednout k havranům že již mi dáte?
Já nechci milosti — ni číše zlaté!“ ...
Zas vyšel. Na oře vsed’ zasmušilý. —
Step tichla soumrakem. Noc křídla chýlí.

Píseň o kupci Fedoru.

Jako v růže dýchne paprsk máje plesný,
o Fedoru píseň zbloudila mi ve sny,
o Nataše mladé, Vladimíra neti.
Slyšte chudé slovo, chci ji vypravěti.

Výše podnebeské zdaž co bylo vyšší?
Nad hloubi kdo moře o čem hlubším slyší?
Ale vyšší nebes, hlubší nežli moře
Fedorova láska, Fedorovo hoře.
Ku knížecí neti smělé oko zdvihl,
a již v patách krutý trest jej za to stihl —
jako zmámen bloudí, pláče, vzdychá všady.
Jakou naděj může míti kupec mladý?
Hle, jak slunce plá dvůr Vladimírův zlatý,
ale jemu tesknit, čekat přede vraty,
při bojarském plesu čím je parob chudý?
Setři slzu, hochu, marné jsou tvé trudy,
vyplej z duše lásku, trní má a hloží —
spíš tvou bujnou hlavu do mohyly složí!

Když je duše mladá, marna každá rada —
srdce neustále štěstí si jen žádá.
Nelze Fedoru již krutou bolest zmoci,
sedl na loď hbitou, dal se ku půlnoci.
Kam? to nikdo neví — znikl bez památky.
Za rokem rok prchá, nevrací se zpátky,
ale Natáša je bleda stále více.
Slzou zakaleny hvězdy — zřítelnice,
jako lotos vichrem kloní se a stená,
nikým neželena, milým opuštěna.
Po knížecím sadě v pláči lká a chodí
a jen upomínky v duši se jí rodí. —
Jak již tomu dávno! Východ rděl se zlatem,
chodila zde také — leč ne v hoři klatém,
ptáčků zpěv ji vítal luznou jara zvěstí,
v srdci květ jí pučel radosti a štěstí!
Zde jej zřela prvně! Jak byl krásný, svěží!
Kol bílého čela kadeří noc leží,
po mohutné hrudi černým proudem splývá,
vroubí lepou šíji, v očí máj se dívá.
Po Kyjevě celém není takých očí —
pohlédneš v jich blankyt, s tebou svět se točí,
v srdci zabuší to tisícerou písní!
Ó ta vzpomínka dnes jen jí srdce tísní,
marně stromů šept se k její uchu shýbal —
zde ji v náruč tiskl a zde opět líbal,
každá stezka byla stopou jejich blaha!

Dnes však noc a mrak jen zevšad na ni sahá,
žal a touha sledem, kudy smutna kráčí,
krásná ve svém bolu, luzná ve svém pláči.

K zámku Vladimíra sjíždějí se, letí
hosté, bohatýři. O knížecí neti
pověsť rozléhá se po blízku i dálí,
jak je divně krásná, jak ji smutek šálí,
že jen lká a pláče, hořké slzy leje,
nevyjasní zraku, ni se neusměje.
Darmo lékaře hned k radě svolal kníže,
temné kouzlo její mladé tělo víže —
marné všecky léky, čáry, zaříkání,
v srdci těžká bolest, čelo k zemi sklání!

„Nepomohou léky, kříž je pomoc jistá!“

Svolal kněze, z Lavry obraz nesli Krista,
modlili se dlouho, žehnali a lkali.
Ale Natášu jen smutek hněte stálý,
hlavička ji bolí, růžová líc bledne,
rukama jen lomí, zraku nepozvedne.

Svolal reky: „Kdo ji zléčí, za odměnu
odvede ji k sobě jako mladou ženu!“

Přišli bohatýři, sladké písně pěli
o hvězdách a lásce jeden měsíc celý.
Druhý měsíc na své bujné oře vsedli,
skvělém při turnaji slavné půtky vedli.
Třetí měsíc k hodům zasedli a k číši:
stará báj dí, víno každou bolest ztiší,
úsměv kouzlí na rty, zapomínat učí.
Ale Natášu přec stesk a touha mučí,
sama zavírá se v taji do komnaty,
kvílí, rozpomíná na den máje zlatý.

Třicet labutí to bělostných jak zoře
neletělo z dálky od siného moře,
ale třicet lodí, hbitých jako střela
před Kyjev se blíží, na Dněpru se bělá.
V předu koráb — sokol ze všech nejkrásnější
stříbrné své plachty nadýmá a vejší,
zlacený má stěžeň, s něho prapor vlaje;
po širokých bocích sněžné hranostaje,
liščiny též vzácné, sobol, medvědiny
s drahým kamením své rozkládají stíny.
Na palubě k výši zlatý trůn se zvedá.
Nad ním hlava tuří trčí rudohnědá,
místo očí, hle, z ní rubíny dva planou,
jachontem a stříbrem hruď má protkávanou.
Na trůně sám Fedor z křišťálové číše
med a víno pije, k druhům dí pak tiše:

„Rcete mi, až vejdem do Kyjeva města,
k Vladimíru zdaž nám volna bude cesta?
A když cesta volná, s jakým darem třeba
laskavému knězi vzdáti soli, chleba?“
Plavci dí mu na to: „Máš tu zlato, pane,
kožešiny liščí stříbrem vykládané,
damašek i perly, soboliny černé,
sibiřský též jantar ceny bezeměrné!“
A již vrhli kotvy, přistáli v břeh sivý.

Vladimír se z okna dívá a se diví:
„Čím to zruměnilo v záři nebe šedé,
zdaž to v čele vojska z Ordy král sem jede?“
Nejede král z Ordy, posli Fedorovi
přicházejí s dary a dí těmi slovy:
„Náš pán kupec Fedor z dalných jede moří,
slyšel o tvé slávě, slyšel o tvém hoři;
prosí, by směl zkusit léků čarné síly.
Dovol vystavět mu v sadě zámek bílý,
tam, kde Natáša vždy pláče nocí tmavou —
uzdravit ji doufá, ručí svou ti hlavou!“

Líbily se dary knězi Vladimíru,
líbily se kněžně: slovu jich dal víru,
častoval je skvěle, vyslal posly zpátky.
Fedor svolal plavce: „Vzhůru, čas je krátký,

seker uchopte se, rychle spějme k práci!“
Ztichlo město v šeru, usnul hrad i ptáci,
v sadě ruch jen stálý trvá divnou mocí —
zdaž to zázrak? hotov zámek do půlnoci!
V něm tři jizby z kostek pod zlatými krovy,
a tři z dubů tvrdých, vchod sám jantarový.
Krásně byly jizby všecky vykrášleny,
okna křišťálová, z drahokamů stěny,
kobercem je sobol, stěny ebenové.
Na nebi je slunce — v jizbě slunce nové,
na nebi je měsíc — v jizbě měsíc jiný,
na nebi jsou hvězdy — v jizbě svit jich siný,
na nebi je zora — v jizbě na blankytu
červánky se rdí a plápolají v třpytu!

Na klekání ráno zazvonili kněží.
Nataša též ze sna zbudila se svěží,
pohleděla oknem do krásného sadu.
Divoucí div zřela! Hle, tam blíže hradu
stojí bílé jizby pod zlatými krovy,
okna křišťálová, vchod sám jantarový.
Tajný strach i jásot ozval se jí v hrudi,
z lože vyskočila, svoje družky budí:
„Hoj, kde jste mé družky, dívky růžolící!
Pojďte, jaký div to, těžko slovu říci,
v sadě ukázal se v tlumu ratolestí!“
Družky dí však: „Paní, k tobě přišlo štěstí!“

V soboli hned šubu strojí kněžnu mladou,
do hedbávné řízy zlaté sponky kladou,
do sadu ji sborem v plesu provázejí.
V první jizbu vešla — slavíci v ní pějí.
V druhou jizbu vešla — slova zní tam sladká,
modlí se v ní tiše Fedorova matka.
U třetí když jizby tajně poslouchala,
v třetí bílé jizbě zvučná hudba hrála.
Ó jak mladé srdce naději hned věří!
Vešla Nataša již do zlacených dveří —
zalekla se, vzkřikla! Jak div ten se zove?
Na nebi je slunce — v jizbě slunce nové,
na nebi je měsíc — v jizbě měsíc jiný,
na nebi jsou hvězdy — v jizbě svit jich siný,
na nebi je zora — v jizbě na blankytu
červánky se rdí a plápolají v třpytu!
Ale nad červánky, slunce, měsíc, hvězdy
září Fedorovy jasné oči vezdy,
do náručí jeho klesá uzdravena
Vladimíra neteř, Fedorova — žena!

Na knížecím dvoře zlaté číše zněly,
dlouho o svatbě si lidé vyprávěli,
o Nataše mladé, Vladimíra neti.
Slovo promluví se — dále pověsť letí.

Ilja v zajetí.

Pověsť divná, tajemná přiletěla od Němna,
  kdo ji slyšel, diví se a leká:
Nasťa, smělé děcko hor, na rtu smích a v oku vzdor,
  do zápasu každého zve reka.

Dřív než zlaté do kštice jitro květů tisíce
  rozsypalo se smíchem v den třetí,
třicet statných junáků chystá oře, čabraku,
  šírou stepí hrdě v dálku letí.

A když nachem žhavých střel západ svitl a se rděl,
  bez kořisti, zpátky jedou znova;
chlubný Vaska bez řeči, Ivan sudbě zlořečí,
  Aleš rve si bradu, nedí slova.

Habrových jen u dveří Ilja stojí, nevěří,
  knír jen sobě kroutí dlouhý, rusý:
„Než se k ránu rozední, nechci býti poslední,
  dívčí vzdory pokořit jenž zkusí!“

Na koně vseď, poskočil, výskl, čapkou zatočil,
vichrem k Němnu stepí jel a lesy.
Měsíc stříbro sází v háj, větřík hraje na šalmaj,
do křoví mlh zlatý závoj věsí.

Skrze houští, noc a mrak padl žár mu náhle v zrak,
viz, kol ohně lupiči si sedli.
V oku zážeh divoký, po pás brady, v hluboký
stín se halil rys jich tváře zbledlý.

Divných ptáků roj to slét': zde již vetchý, sivý kmet,
tam zas jaro v mladém zraku víří.
Plamen, který do lící jisker šleh' jim tisíci,
bídu zřel a trud, jenž zlobou hýří.

Teď jej shlédli — v okamžik divý hvozdem zazněl ryk,
na Ilju se všichni sápou rázem.
Rek se usmál — z toulu vzal šíp a z luku střelil v dál —
hle, dub sirý tam se kácí na zem.

Jak by hrůzou strnuti stojí mlčky, bez hnutí,
Ilja sám v pouť další směle chvátá.
Hvězdy zašly. — Nad strání skřivan trilkem vyzvání,
na východě hoří duha zlatá.

Mladé jitro za rosy ve vlas perly pletlo si,
do vln Němna chumáč květů spouští,

a kde spělo k noclehu, prochází se po břehu
Nasťa zlatovlasá, děcko pouští.

Písní, jak pták na sněti, časem v lazur zaletí
rtík, kdež v luzné červánky se vplítá,
a kdo hlédne do očí, ze zlatých tam vrkočí
tisíc střel se zablýskne a kmitá.

Jaro, klouče nezbedné, nezřídka i pozvedne
okraj dlouhé, sněhobílé řízy,
pod níž nožka čarovná, mezi květy královna,
bosa mihne se a opět zmizí.

Kol jen radost, zpěv a smích, řeka hoří v krůpějích,
kvete hloh a zlatem rdí se chýže:
prchni, smělče! do sázky dáváš srdce — bez lásky
v kruh ten nikdo nepřijde sem blíže!

Marně — zvoní podkova, Ilja dál jen poznova
dumá, k dívce rychlým pádí skokem.
Nezlekl jí mračný hled — v snědou líc mu zřela hned
vzdorovitě černým blýskla okem.

„Dlouho jsem tě čekala, roky tři již bez mála —
v máj tě vlíbá dnes má náruč měkká!“
Ilja klesá v zápasu — Nasťa zlatých do vlasů
váže, poutá zraněného reka.

Čím byl zraněn mladý rek? Snad jej lící červánek
zhubil neb šíp očí, úběl ramen?
Sotva spatřil hedbáv řas, vnadné tílko, štíhlý pás —
s koně klesá k děcku spjat a zmámen.

Darmo trhá okovy. Sladký sen mu dopoví
bujným smíchem Nasťa zlatovláska:
„Hle, pár bílých holubic letí k nám již z chýže vstříc —
na světě vše přemůže jen láska!“

Vasilisa.

Zachmuřilo slunce svoji zlatou kštici
v západ nad Kyjevem pozvolna se tmící,
zardělo se v posled na červánků moři,
a pak v mraku zhaslo. Jako v těžkém hoři
spalo pod ním město. Noc kol tichla širá.
Ale v bílém zámku kněze Vladimíra
dosud ozývá se cinkot zlatých číší,
a kdo přijde blíže, bujné zpěvy slyší,
zbraní chřest i jásot pomíšených hlasů.
Za habrovým stolem, ku skvělému kvasu
do půlkola sedli ruští bohatýři.
Jak jich zraky hoří, jak jich číše hýří!
Zeleného vína plyne bystrá řeka
a jich hlahol bouří, hlučí do daleka.

Kníže Vladimír však schází v jejich kruhu.
Pousedl stranou, nevšímá si druhů,
opřel rukou bradu, zadumal se tichý.
Mračně, nevesele slyší jejich smíchy,

těžký žal mu duši rozrývá a tíží.
Devět prchlo týdnů, desátý se blíží,
Parášu co pohřbil, ženu holubici,
slova nepromluvil, a jen sedí snící.
Čím víc bouří druzi, tím víc bolest vzrůstá,
netknul se mís zlatých, neovlažil ústa,
a jen dále chmurných myšlenek nit spřádá.
Marná reků snaha, marná přátel rada!
Sedmý den již trvá hodů vřava plesná,
Vladimír však posud nezbudil se ze sna,
posud žalost hrozná v duši se mu vtíná,
slova nepromluvil, neokusil vína.

Velké hoře padlo v ruskou zemi svatou,
jako mráz když padá v roli nepožatou;
jako hrdlička když kvílí osamělá,
zalkala máť sirá, v bolu zaúpěla.

Aleš bojarin však slyšel její lkání
a hned kučeravou hlavu v ruce sklání,
přemítal a dumal, v myšlenky se ztrácel.
A pak rázem povstal, všecky číše kácel,
dal si čapku stranou, ruku vzepřel k boku:
„Hoj, zdaž máme tady zůstat dvě stě roků,
sedět zahálčivě, mařit pitkou chvíle?
Nenabudem slávy, nedostihnem cíle,
slunce Vladimír nám zatím zhyne žalem:
na koně již, na lov, v lesy nad úvalem!“

Vstali jako bouře, jako vichrem spěli
přes hory a řeky v zášer lesů ztmělý.
Honí hrozné zubry, honí vlky šedé,
přes bažiny, skály jejich stopa vede,
z luků ocelových, kam jen stihnou zraky,
střílí divé kance, střílí dravé ptáky.

Minul tak den první, minul druhý, třetí.
V knížecí však tváři blaha neviděti,
černý stín se klade po ní mrakem noci,
nelze Vladimíru těžký smutek zmoci.

A zas bojarin tak Aleš dumá, praví:
„Dlouho-liž nám lovit, snášet úpal žhavý,
roklemi se ploužit, za plachou hnát zvěří?
Hanba bohatýru, s ní když síly měří,
kořisť čeká na nás bohatější, jiná —
třeba pych nám ztrestat vraha Tatařína!“

Neletí to z luku střela rychloletá,
ale ku Krymu hřmí bohatýrská četa.

Zdaž to před nimi se labuť mihla bílá?
proč jak divem se hned tlupa zastavila?
Nebyla to labuť, bílé jsou to dvory,
zámky Danilovy v lesku jitřní zory.
Do rubínů hoří střecha pozlacená,
s práhu vítá hosty Danilova žena.

Jako jarní růže v zlatém třpytu rosy
černobrvka kloní, zardívá se, prosí,
zve, by vešli dále, muže doma není.
Ale všichni náhle jako v oněmění,
věru krásy také nespatřili v žití:
vlasy černý eben, z očí hvězdy svítí,
pleť jak úběl skvoucí, růžné poupě — líce.
Není v celém světě také krasavice
vzrůstu labutího, malinových rtíků.
Hosté postanuli, radili se v mžiku
a pak do vysoké jizby vešli za ní.
Každý požehnal se, obrazům se klaní,
kol dubových stolů usedli si tiše.
Švarná hospodyňka zlaté nese číše,
medu nalévá jim, zeleného vína,
a pak sedá blíže, hovor započíná:
promluví — to zvonky, usměje se — růže.
Takým kouzlům které srdce zdolat může?
Náhle smutek taje z líce Vladimíra
a jak sluněčko když z temných mraků zírá,
v zraku jiskrou šlehl, zaplál úsměv jarý.
Zapomněli na lov, na Krym, na Tatary,
a když večer stříbrem zkvetl do úsměvu,
kníže s družinou se vracel ku Kyjevu. —

Ale myšlenky zas spřádá Aleš znova,
cestou pohvizduje, hovoří v ta slova:

„Dobře, po milém kdo teskní, touží všade,
ale netřeba si kazit žití mladé,
dnů si ukracovat v starostech a péči.
Smutkem žal se těžký nikdy nevyléčí,
spíše třeba k stolu radost zavolati.
Oženiž se, kníže, přijdou snové zlatí,
bude komu nám se pokloniti nízko,
matičkou zvát koho: štěstí tvé jest blízko!
S májem přijdou květy, k nim se blaho vmísí —
a kdo krásnější zřel v světě Vasilisy?“

— Ale kdo kdy viděl, slyšel, věc ne malá,
od živého muže by se žena vzala?

„Vyšli k Danilovi posly, vyšli sluhy,
labutí ať střílet na Krymské jde luhy,
litého lva ubít, a pak obé zchytra
na knížecí oběd přinese ti zítra!“ —

Sotva nad jitrem den vzeplál zrůžovělý,
Danilo již posly vítá, chystá střely.
A než k poledni se slunce paprsk vznítil,
litého lva ubil, labutí sto chytil.
Vesel navrací se ku Kyjevu městu,
když tu bojarů sto zastoupí mu cestu,
kozáků sto donských, sto též Tatařínů.
Nelekl se junák, nevyhnul se v stínu,
a jen ptá se: přišli pojíst soli, chleba?

„Soli ne ni chleba, hlavy tvé nám třeba!“

Skočil Danilo hned, jako bouře vpadl,
natáhl luk tuhý, ostré šípy kladl,
střely zašuměly — s každou zhouba jistá
Vyprázdnil toul plný — kol jich leží tři sta.
Ale na západě prach se zdvihl šíří —
jedou proti němu ruští bohatýři.
Zasmušil se junák: „Co svět světem stojí,
bratr na bratra kdy břitkou vpadl zbrojí?
Komu požalovat nad černou si zradou?“
Hořem líce zakryl — proklál hruď si mladou. —

Odesýlá k vdově Vladimír již svaty,
béře z kmentu šaty, sedá na vůz zlatý,
přes hory a řeky, stepi, buřan svěží
k Danilovu dvoru letí čtverospřeží.
Ticho v něm a smutno, vrata uzavřena.
Na práhu jen pláče Danilova žena,
bílé ruce lomí, hořké slzy seje.
Vchází Vladimír k ní, kloní se a směje,
za ruce ji béře, líbá v sladká ústa.

„Nelíbej mne v ústa, zem již pro mne pusta,
ale rozloučit se dovol s mrtvým tělem!“

„Nikdo nevychvátí mi tě v světě celém,
svatební šat vezmi pestrý, květovaný!“

„Druha milého dej dříve zlíbat rány!“

A již vsedli na vůz, letí k temné dáli.
Krkavci tři černí v stepi zakrákali,
rvou se o mrtvé tam tělo bohatýra.
Vasilise duši těžká trýzeň svírá,
klesá každým krokem, a přec dále kráčí.
Hle, tu druh již milý!...
Padla k němu v pláči,
líbá mrtvé tělo, slzami je vlaží,
vydírá meč z rány, v srdce si jej vráží
a tak Vladimíru posledním dí stenem:
„Není pro mne štěstí v světě zachmuřeném,
bez milého druha není druhé vesny!“
Mrtva k zemi klesla. Vzkřik se ozval děsný. —

Step zas mlčí tichá. Západ dokrvácel,
kníže s družinou se ku Kyjevu vracel.

Duetto při hvězdách.

Ilja.

Již hoří západ, červánků včely
do hvozdů padly, v stín jež se tměly,
a každý lístek šíp zlatý.
Nad řekou mhy jdou do dálky šeré —
mé s nimi plují vzpomínky stere!
Ó! pod nebem i pod krovem chaty
proč minulost zas křídlem svým pere
v sen můj, tak sladký a svatý?

Nasťa.

Vzduch voní hlohem, pod olšin skrýš
ó slyš,
nám slavík zvoní cymbálem do snů!
V nit zlatou spřádá pohádek třísně,
máj štěstím kouzlí v javor i sosnu,
jak perly proudí z hrdélka písně —
miláčku, sníš?
Nám slavík zvoní cymbálem do snů!

Ilja.

Zas před mým zrakem v dáli step divá —
v ní vichr bouřné dumy si zpívá,
a jestřáb nad skály vzlétá.
Zmij na slunci se hřeje, kde v plesu
vlk lačný pádí za zubrem k lesu,
pně cedrů v hradbu jenž splétá.
Dál, dál! to hučí z mohyl a vřesu —
bij, hřímej nad okruh světa!

Nasta.

Zašustla křídla — tiše — jen vzdech
pad' v mech!
Kol plno jahod, rosy a zlata!
Hle, skrze větve kvetoucích višní
k nám zlatý motýl blíží se, chvátá,
a na mých vlasech v rubín se pyšní.
Jak v luzných snech
kol plno jahod, rosy a zlata!

Ilja.

Roh lesní zvučí, ohařů rykem
stráň ozývá se, jásá! Teď mžikem
kde pardal skryl se, vše divě
přes luhy spěje, řeky i skály.
Tak v jaře s hor se bystřina valí,
tak vichr půlnoční v nivě
když skučí, řve, vše strhuje k dáli,
než dohřmí v pralesů hřívě!

Nasta.

Mne přitul blíž! Ztich' hrdliček pár
nám v zdar,
ó chop mne v náruč, líbej mne v ústa!
Jsem lesk a vůně, laň jsem a lvice —
můj prs je pln, stesk v srdci mém vzrůstá!
Jak broskev plá mé hrdlo i líce,
slíbej s nich žár!
Ó chop mne v náruč, líbej mne v ústa!

Ilja.

Zní pohár zlatý v knížecím dvoře,
lov skončen, važte k sloupení oře!
Kvas hlučný čeká — nuž s koní!
Slyš, v struny pěvec udeřil slepý —
zmlk' ples a vír — tón šumný a lepý
nám v srdce kouzlem se roní,
v něm smích i pláč, dech lesů i stepí,
v něm sláva hřímá a zvoní!

Nasta.

Tvůj rudý vlas, v němž luny hrá svit,
mne chyt',
v té zlaté síti věčně chci sníti!
Ó touho snů mých, nadšení, štěstí!
Sem růže sypte, písně a kvítí!
Hloh pučí, zpěv a rozkoš vlá z klestí,
vůně a třpyt!
V té zlaté síti věčně chci sníti!

Ilja.

Vzkřik — praskla struna! Tatarů smečka
v Rus padla, hanba, v boji kdo sečká —
za vrahy, kudy v lup spěli!
Roh války hřímá hvozdem i v pláně!
Slz perly marně vlaží ti skráně,
sem oře, kalené střely!
Zní toulů třesk! V před, oři můj, na ně!
Spěj vichrem divoký, smělý!

Nasťa.

Ó běda! Zrak tvůj bloudí kdes v dál!
Ó žal!
Ty prcháš! mne zde nechal jsi v pláči!
Viz proud mých slz, ó vrať se zas zpátky!
Květ střemchy spí, zmlk' ševel již ptačí —
což jaro, láska, pouhý sen vratký?
Vše vichr svál!
Ty prcháš! mne zde nechal jsi v pláči!

Nikita.

Z granátové číše slunko vyhouplo se,
plno perel vzplálo na stříbrné rose,
do rubínů hoří step i luh.

Jak to vzduchem šumí! Píseň jara svěží
rozlétla se náhle světem bez otěží,
jásající skřivan jest jí druh.

Buřan v nach se zarděl, šeptly háje tmavé,
nebem plují šedé mráčky přeletavé,
kde jich stane lem, vše rozpučí.

Kdož by pověděl nám, odkud se as vrací
jejich peruť bludná? Již se oku ztrácí
dálky nedohledné v náruči!

Za nimi, kde hora stíhá v mlze horu,
objevil se náhle modrém na obzoru
dobrý mládec, ruský bohatýr.

Nikita to, z dalných přichází on zemí,
pověsť o něm letí před ním kraji všemi,
kde číš hřmí a plesá boje vír.

Huslařů všech písně jeho skutky slaví,
jeho rámě silné i vlas kučeravý,
po plecích jenž volně padá v zad.

Bujně vždy on svoji hlavu k nebi nese,
před ním tatarský aul hrozí se a třese,
zlatý Kyjev též i Cařihrad.

Do cizích kdys končin obrátil své kroky —
střelou vlna běží, vichrem letí roky,
mladík vyjel, muž se vrací zpět.

Hle, tu před zrakem zas ruská země svatá —
ostruhou boď oře, bleskem k předu chvátá,
což mu nyní sláva, celý svět?

Ó! jak sladce se to dumá, rozpomíná!
Spatří černobrvku ženu, číši vína
ke cti druhů vyprázdnit chce bláh.

„Dál jen, dál, můj oři!“ k vranci zahovoří —
„nežli do mraků se jasné slunce vnoří,
zlíbat musím chatky rodné práh!“ —

Což to blýsklo před ním? Stříbrem stuhy bílé
bystrá valí řeka vlny zasmušilé,
hučí sobě divý, bujný smích.

Jarní do šířky ji rozvodnily deště,
a tam za ní, za ní — málo kroků ještě —
hle, dvůr bílý v sadech lípových!

Poklonil se řece mládec jasných očí,
děl: „Ó pověz, řeko, kde tvůj proud se točí,
zda lze někde brodu uhlídat?

Neb snad bez úskoku, bez myšlenky klamné
na druhý břeh sama zdaž bys přenesla mne,
převozného jaký béřeš plat?“

Odpoví mu řeka měkkým dívčím hlasem:
„Po sedle neb oři mzdy já beru časem,
jindy po mladém též junáku.

Zdarma přenáším však reka, bohatýra —
dobře zná tě, hochu, matička Rus šírá,
jeď!“ — Vjel tryskem, s touhou ve zraku.

Jako zázrakem se rozstoupily vlny:
v pravo Nikita zřel zámek lesku plný,
z oken dívaly se princezny.

V levo sad mu kynul divné, sladké vůně,
klokotal v něm slavík na čarovné struně,
z lesa dýchal větřík líbezný.

Aj, tu břeh! Již skočil, zavřela se řeka.
Neděkoval mládec, ale z nedaleka
smíchem drsným zpupně se jí smál:

„Mnil jsem, že to řeka v hloubce rovná moři,
a to krůpěj vody kalužinu tvoří!“ —
Ale řeka volá: „Nejeď dál!

Zapomněl jsi meč svůj na protějším břehu!“
Jaká rada? Času dost je ku noclehu,
a čím bez meče jest pravý rek?

Obrátil hned koně do vířivé změti,
nedbá nebezpečí, šílen k předu letí
pro meč dobrý sobě nazpátek.

Běda! potopil se oř hned s prvním krokem,
s druhým sedlo zniklo v proudu přehlubokém,
s třetím mládec zmizel ve vlnách. —

Divou, tesknou písní hučí řeka znova,
západ šatí zlatem zoře červánková,
hvězdou na proudu hrál její nach.

Zimní pohádka.

Kraj pustý byl a pochmurný a němý,
když hoře vešlo v ruskou svatou zemi.
Kam trpkou číš svou nachýlilo v letu,
hned slunce haslo, vadly trsy květů.
Jen černí ptáci spěli řadou za ním
a jejich křik zněl svěžím vzduchem ranním.

Když den své vlasy rozpletl si zlaté,
zem černá byla, nebe chmurou spjaté.
Zem černá byla — kam jen zříti okem,
se vojska valí trojím valným tokem.
Jak noci mrak, jenž nese smrt a zradu,
car zlaté Ordy chvátá od západu.
Prach temný zveď se ořů pod kopyty,
šišáky stříbrem lesknou se i štíty.
A od jihu, jak hejno dravých supů,
chán Girej vede divé Plavce k lupu.
Poušť zlíhla je, z nich každý vlk je lačný,
na nízkých koních letí v závod s mračny.
Též z východu, jak horských bystřin vlny,
roj Tatarů se hrne nesčíslný.
Sám hrozný Kublaj car v jich čele jede,
mrak na skráni, rty sinavé a bledé.

Kam zrakem střelí, plným hněvných blesků,
pláč ozývá se zoufalství a stesku,
žár k nebi šlehá, proudí krev jak řeka —
tam havrany vždy hojná kořist čeká!

Kde Kyjev k nebi pne sto hrdých věží,
kol táborem tři mocná vojska leží.
Na zlaté brány bijí těžké meče,
toul zvoní, mořem rudá krev již teče.
Jak ze sopky, jež zuří, žhoucí láva,
se k městu vrhla smečka vrahů dravá,
vše drtíc, co ji zastavit chce v kroku.
Již prchl týden, za ním druhý v skoku.
Kol poušť tak mrtvá, zkrvavělá, kletá —
ve troskách hradby, nad ně sup jen slétá.
Kněz Vladimír sám stojí na cimbuří,
zrak orlí v dálku šle a brvy chmuří.
Žal těžký v duši divý spár mu vtíná,
květ reků zhynul — kol jen zřícenina.
Jen zbyli starci, děti jen a ženy —
ti v Lavře svaté k bohu lkají steny,
však zítra — jakž tu zaplesají vrazi!
Čí ruka v propasť stepní vlky srazí?
Již z červánků tká západ květy rudé —
leč jitro — jitro krvavější bude!
Na jilec meče sklonil hlavu mladou —
jen truchlé vzpomínky se v hruď mu kradou,

i zdá se mu, že svatá Rus teď celá
v bolestném pláči vzdychla, zaúpěla:
„Kam step se táhne nekonečná, širá —
jen hořká žalost prsa moje zdírá!
Hle, země pije krev mých sokolíků,
mé dcery przní pohan v pustém ryku;
kam zpupný Tatar mrzkou klade nohu,
pláč drobných dětí bije nad oblohu!
Jak vichrem, s polí mizí pšenka zlatá —
v rum klesá hrad i chatrč nebohatá.
Ó běda té, jež mrtvé syny rodí —
kdož z poroby teď matku vysvobodí?“

Tak šumělo to, lkalo v šeptu sterém.
Noc temná tichla. Dněpr hučel šerem. —

Leč od severu, který zapaď v chmuru,
zář náhle žhavá blýskla do lazuru.
Jak rudý šíp, jenž vichrem z luku letí,
šleh’ k výši paprsk, za ním druhý, třetí,
čím dál tím víc, až jako výheň vzlétla
k obloze jisker záplava a světla.
Ta v zlaté vějíře se dme a splétá,
hned růže z ní se vine stříbrokvětá,
pak třpytných sluncí chorovod se tvoří
s průvodem hvězd a červánkových zoří.
Teď rozpjala se v oblouk siné duhy,
z níž pásů ohnivých se řítí stuhy,

tříšť paprsků, tůň lesklých vodopádů,
jež vlní se jak moře v hlučném svádu.
Kam planoucích střel padl úsvit, všady
jak v báji pnou se stříbrné již hrady —
zde cimbuří, tam z perel skvoucí brány,
věž, bašty, střílny, říms kraj hvězdotkaný,
v severní záři roste zlatoskvělé
teď z blesků, hvězd a růží město celé.

Z bran nejžhavší kde světla proud se roní,
Mráz bohatýr jel na bělostném koni.

Z křišťálů přílba hebký vlas mu skrývá,
žár v oku jarý, líc tak bledá, snivá.

Meč v ruce má a perly na řemení,
od podkov jiskry v roje hvězd se mění.

Oř jako vlnou zlehka plyne k předu —
kam vstoupí, plno sněhu, plno ledu.

Až k nebesům stín roste bohatýra,
plášť jeho z mlhy celý obzor svírá.

Jdou před ním vichry přes omšená lada,
se smrčin, s jilmů uschlé listí padá.

Kde cestou poutníka on potká, v žertu
šat z jíní tká mu, smrti číš dá ke rtu.

V sluch divnou štěstí pohádku mu šeptá,
jen dýchne — dál již chodec mdlý se neptá.

Sní o mládí, jež neuhasne věkem,
až sníh jej ukryl v objetí svém měkkém.

Vlk prchá v dál a teskně vyje plání,
kde zří, že kývá blíž rek bílou dlaní.

Leč neprchne mu on ni trojka hbitá —
mhu na ně hází, v náruč svou je chytá.

Již drobné vísky zahaleny v peří,
pruh zlatý z oken prokmitá jen v šeři.

Vesele v krbu oheň jásá, hýří,
nechť slota hřmí a hučí ve vykýři —
při svitu dračky šumná zvoní zkazka!
Však venku dál to burácí a praská.

Vše kol tak pusto, zaváty jsou doly,
jen z návějíční místem javor holý —
na větvích stříbro v bledý třpyt se leskne,
v koruně vítr hvízdá dumy teskné.

Kde v haluzích se tměla hnízda ptačí,
teď smutně vichřice lká v divém pláči,
jak katarakty s bříz a starých buků
rampouchy visí tiše, beze zvuku.

Vran chumáč zřídka na vrchol kdes jedlí
se spustí — tam již těžké mlhy sedly,
z nichž, jantar hvozdů — zmrzlá pryskyřice
se leskne tmou jak tigří žlutá kštice.

Zři do dálky — to sněžná propasť jedna,
tůň ledných krů, síť hvězdic nepřehledná!

Hoj, vírem divým pádí řeka stepí —
jen krok — jak ze skla její moc se třepí.

Jak mrtva klesá ztuhlá, zkamenělá,
most démantový roste z její těla.

Dál přes něj rek již spěje orlím letem —
pouť svoji zdobí ztvrdlé rosy květem,
a s ním, jak smečka chrtů, v před se žene
bouř, vánice, sníh v síle neumdlené.

Svit' okem zlatým měsíc ve kraj ztmělý.
V táboře carském posud ohně bděly,
krok stráží zněl a znikal v každou stranu,
kdež vlnilo se v dálku moře stanů.
Les bunčuků jak šakal v poutě tuhém
kol sevřel Kyjev těsným polokruhem,
řeht ořů, zbraní chřest klid noci rušil,
snad o zítřku snil, divý boj zas tušil.

Jak tlama vlčí, plná hrůz a zmaru,
čněl v středu nade všecky stan tří carů.
Z nich první, v ruce číš, děl k druhům zchytra:
„Ret ruských žen chci zlíbati již zítra!
Můj harem hlídá Bakčisaraj snivý —
však počtu nevolnic se tehdá zdiví!“ —
Řek’ druhý, na meč udeřiv svou pěstí:
„Mně třeba mužů, jho již mohou nésti!“ —
A třetí, v nach se zahaliv, dí na to:
„Já perly chci, chci rubíny a zlato!
Když Donec šumí v jilmový háj z blízka,
jak blaze mi, když pohár vínem tryská!“ —
Teď spali všichni. — Tábor ztměl se mrakem,
rek severu naň zíral ledným zrakem.
Zveď’ rámě příšerné — kam mečem mával,
ruch každý, s ruchem život dokonával.
Vše ztuhlo náhle — mrtvo padlo k zemi,
a noc vše skryla svými perutěmi.
Pláň všude pustá, nekonečná, bílá —
ta s mlhou v jeden příkrov tmy se slil .
Ni dechu již — jen sněhem sup se brodil — —

Mráz bohatýr máť Rus tak osvobodil. —

Připomenutí.

Autor pokládá za svou povinnost poznamenati, že k některým z „Knížecích zpěvů“ užil tu volněji, onde podrobněji motivů, jichž mu poskytly staroruské pověsti o kyjevském knížeti Vladimírovi a jeho bohatýrské družině. Znateli národní ruské poesie nebude nesnadno rozeznati, jakým spůsobem i pokud k tomu přičinil z vlastní své obraznosti.

František Kvapil

narodil se 16. února r. 1855 ve Žherách u Českého Brodu. Gymnasium absolvoval v Praze, kdež konal i studia universitní. Z počátku studoval práva, ale záhy přestoupil na fakultu filosofickou a věnoval se moderní filologii. Po ukončení triennia odebral se r. 1879 do Paříže. Navrátiv se zpět r. 1880 působil při realných školách v Jičíně, na to pak při ústavě ku vzdělání učitelů tamže. Roku 1878 vydal s Františkem Ulrichem almanah „*Máj*“, obsahující prvotiny většiny mladší naší generace básnické. Roku 1880 uveřejnil v Ottově Salonní bibliotéce překlad „*Vybraných spisů*“ Zygmunta Krasińského. Mimo to literárními pracemi přispíval do všech čelných belletristických časopisů českých.

OBSAH.

Poetických besed:

Číslo I. **Ballady a romance** od *Jana Nerudy.* Cena 40 kr.
Číslo II. **Oldřich a Božena.** Idylla od *Ad. Heyduka.* Cena 50 kr.
Číslo III. **Petrklíče.** Báchorka od *Svatopluka Čecha.* Cena 40 kr.
Číslo IV. **Staré zvěsti.** Od *Jaroslava Vrchlického.* Cena 50 kr.
Číslo V. **Prosté motivy.** Od *Jana Nerudy.* Cena 50 kr.
Číslo VI. **Ballady.** Napsal *Ladislav Quis.* Cena 45 kr.
Číslo VII. **Griselda.** Povídka veršem od *Jul. Zeyera.* Cena 65 kr.
Číslo VIII. **Všední život.** Báseň od *Karla Legera.* Cena 40 kr.
Číslo IX. **Záviš.** Napsal *Fr. Chalupa.* Cena 50 kr.

Číslem jedenáctým bude poetické dílo od

Svatopluka Čecha.

Předplacení na „Poetické besedy" není žádné. — Sešity prodávají se jednotlivě. — Kdo z venkova objedná si alespoň dva svazky najednou, obdrží je frankovány.

Tiskem dr. Edv. Grégra v Praze.